

UNITÁRIUS ÉLET

XXXI. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

1977. ÁPRILIS—JÚNIUS

PÜNKÖSD

„A ti béketűréstek által nyeritek meg lelketeket.”

Lukács 21,19.

A kereszténység szent legendájában a halál szörnyű tragédiája után ötven nap és ötven éjjel bolyonganak azok, akik legközelebb voltak ahhoz a legfényesebben sugárzó lélekcsodához, amely onnan emelkedett föl, a lélek mélységéből, ahol a legtökéletesebb isteni fény visszaverődik, és megeleveníti a romokat, mozgásba hozza az életteleneknek hitt elemeket.

Bámulva gondolunk vissza arra a pünkösdi jelenetre, melyet a kereszténység életében elsőnek mondanak, s amelyről az írások azt állítják, hogy minden nyelvet megindított, hogy háromezret megkeresztelkedésre bátorított, de tudjuk, hogy ez csak egy tünemény, abban a beláthatatlan nagy lélekbirodalomban, amelyet Isten lelke táplál fényével és melegével.

Lenni kell halálnak és összeomlásnak, pusztulásnak és nagy csalódásnak, mert csak azután következik be az igazi újraszületés, a tökéletesség felé való elindulás.

Tudom, testvéreim, hogy ti az életre, a mindennapra, a kenyérre, a rossz emberekre és a pusztító viharokra gondoltok. Tudom, hogy a testtől, a mindennaptól nem szakíthatjuk el magunkat úgy, mintha ezek nem is volnának, de valljuk, hogy nekünk is megadatott feljutni a Nébo hegyére, oda, ahol a látók szoktak lakozni. Nekem minden ilyen dilemma alkalmával eszembe jut Jézus figyelmeztetése: Ne gondoljatok a holnapi napra, minden nap gondot visel önmagáról, gondoljatok inkább a ti lelketekre, avagy nem sokkal drágább a lélek, hogynem a test.

A lélek. Vajon mi is az a lélek? Hol van az? Keressük, és nem találjuk meg, amíg eszünkbe nem jut Jézus intése: a ti béketűréstek által nyeritek meg lelketeket. Én ezt úgy értelmezem, Testvéreim, hogy csak a léleknek adatott meg az, hogy tűrni és szenvedni megtanítson. Akinek erős lelke van, azzal megtörténik, hogy ha ma, közönséges halandó módjára, megtagadta az igazságot, majd talán ötven nap múlva, mint Péter, megtalálja saját lelkét, mely őt minden igazságra elvezérli.

Mert kétféle igazság van: isteni és emberi. Az ember mindig a maga mértékével mér, emberileg, s ez okoz annyi fájdalmat, szenvedést, romlást és háborút, az erős erővel, a hamis hamissággal, a csalfa csalással. S mi következik ebből? Az, hogy a lelkiismeretes hátrányt, sérelmet szenved, mert ő a létért való küzdelmet az egyenlőség, a tisztesség és a szeretet törvényei szerint akarja folytatni és diadalra juttatni. Az, hogy egyik része az emberiségnek mindig szenved, béketűrésben tölti az éveit, míg a többi boldogan, gond nélkül élvezi az élet gyönyöreit. Téved az, aki így ítéli meg az életet és a boldogságot. A lélek szerinti ember azt tartja, hogy jobb nekem egy nap Istennel, hogysen ezer nélküle, mert amikor én

lélekben fölemelkedhetem ahhoz a tökéletes fényességhez, amelyből ezer sugár árad szét a lelkemre és a lelkekre, én boldog vagyok, éppen mint mikor az a tökéletes lélek az ő sugarát egy kis csecsemő szép tiszta szeméből felém ragyogtatja. Ő még mit sem tud róla, s kedvesen mosolyog, de az én lelkem megérzi annak a szent léleknek a csókját, amely a kisgyermek szemébe rejtette el a maga nagy bölcsességét. Könnyű volna egy cinikus kritikusnak azt mondani, hogy én csalódásban ringatom magamat, mert hisz az a kisgyermek semmi más egy parányi hústömegnél. Ám, legyen neki az ő tudása szerint, de én lelkemmel ott látok abban a kis testben egy fénylő gyémántszemet, és vallom, hogy csak a tiszta lelkek fogják megváltani ezt a rombadőlt világot, s hirdetem Jézussal: amíg nem lesztek olyanok, mint e kisgyermek, nem mentek be a mennyeknek országába.

Pedig nekünk oda kell eljutni itt és most, mert nekünk ez a föld van osztályrészül adva. Ez a mi paradicsomunk, s ha úgy akarjuk, poklunk is, ha csak göröngyei között keressgéljük a gyémántszemeket, amelyek lelkünkbe adattak.

Nehéz, s talán lehetetlen is eljutni a kitűzött célhoz? Nem, ha békességés türéssel látjuk el magunkat. Nem, ha nyitott szemmel megyünk a magunk útján. Nem, ha mindenki a maga útját járja, és a reábizottakban igaz hűséggel sáfárkodik, és mindig előre és mindig följebb törekszik, oda, ahol a lelkek megszentelődnek és megtisztulnak az emberszeretet, s az istenkeresés szent hevületében. Ez a titka hát, Testvéreim, a pünkösdi nagy eseménynek. Az, ami az emberben nagyot, szépet, állandót és halhatatlant művel, az isteni lélek, mely az égből adatik, s amely az emberekben saját emberségük szerint növekedik. Ezért imára nyílik ajkunk előtte, a lelkek lelke előtt, s fülünkbe csendülnek Jézus szavai: ne aggódjatok a ti életeteken, mit egyetek vagy mit mit igyatok... hanem inkább világosítsátok föl azokat, akik a hit dolgait nem ismerik, a vallás igazságait nem látják meg, s emiatt gúnyt űznek abból, ami szent, és eltávoznak attól, ami életet és üdvöt ad minden embernek. Tanítsátok meg hinni azokat, akik száműzték magukat abból az országból, amelyben a parányi mustármag nagy élő fává lesz, amelyben a hit erejével a viharzó tengert is le lehet csillapítani, s a Jézus nevében a halottakat életre, a hitben való tiszta, munkás és áldó életre lehet ébreszteni.

Higgyetek hát, Testvéreim, és biztatok, mert a ti béketűréstek által nyeritek meg lelketeket.

Szolga Ferenc

Az Unitárius Élet
1950. évi 5. számból.

A romániai földrengés

Mindannyiunkat mélységesen lesújtott az a szomorú természeti katasztrófa, amelyik március elején Romániát és különösen a fővárost, Bukarestet érte. Együttérzünk a halottak és a sebesültek hozzátartozóival.

A mentési munkálatok szervezettsége minden elismerést megérdemel, hiszen még napokkal a tragédia bekövetkezése után is sikerült élő embereket a romok alól kimenteni.

A lakóépületekben és ipari létesítményekben bekövetkezett károk mellett igen jelentős a román ortodox egyház templomait ért kár is.

Lapunk olvasói közül sokan érdeklődtek arról, hogy mennyiben érintette a romániai földrengés az erdélyi területen levő unitárius gyülekezeteket.

Többen egyes földrengés sújtotta falvakban élő rokonoktól, ismerősöktől kapott felvilágosításról tájékoztattak.

A hozzánk érkezett hírek alapján tájékoztatjuk olvasóinkat, akik között sok az erdélyi születésű, hogy kb. 15 gyülekezetben okozott kárt a földrengés unitárius templomokban, papi lakókban. Istennek há-

la, e területen emberéletben veszteség nem volt. Legsúlyosabban három templom sérült meg, Alsórákos, Bölön és Nagyajta.

Az alsórákosi templomban nem lehet harangozni, az istentiszteleteket a gyülekezeti teremben tartják, és valószínű, hogy a templomot teljesen újjá kell építeni.

A bölöni műemlék-templom és várfal jelentős kárt szenvedett, a templomban nem harangoznak, az istentiszteleteket a gyülekezeti teremben tartják. Itt megsérült a kapubástya is és kárt szenvedett a lelkészi lakás is.

Súlyosan megrongálódott a kilyéni műemlék-templom is.

Közepes jellegű kárt szenvedtek: az ürmösi templom és lelkészi lakás, a sepsiszentkirályi templom és torony, valamint a székelyderzsi műemlék-templom. Ez utóbbi kárának kijavításához a Megyei Kultúr-bizottság már jelentős segítséget ígért.

Kisebb károkat szenvedtek: Árkos, Datk, Felsőrákos, Vargyas, Szentivánlaborfalva, Homoródalmás, Kálnok (itt a fából épült harangláb nem sérült meg), Sepsikőröspatak, Sepsiszentgyörgy unitárius templomai is.

Kárt szenvedtek az említett falvak közelében fekvő községekben ortodox, református, szász és magyar evangélikus templomok is. Értesülésünk, hogy kárt szenvedett a bukaresti szász evangélikus templom is — melyet testvéri szeretettel engedtek át unitárius templomozásra —, s évek óta itt tartották a beszolgáló lelkészek havonta két alkalommal az unitárius istentiszteleteket.

Erdélyi gyülekezetekben született híveink közül többen érdeklődtek, hogy adományaikkal hozzájárulhatnak-e a földrengés okozta természeti csapás helyreállításához. Adományok az unitárius püspöki iroda (1055 Budapest, Nagy Ignác u. 4.) címére pénzesutalványon beküldhetők, vagy átutalhatók a Magyarországi Unitárius Egyháznak a budapesti V. ker. OTP fiókjánál (1055 Budapest, Marx tér 9.) vezetett 1163. sz. folyószámlájára.

Külföldi hírek

A bibliafordítások terjedéséről évente jelentést adnak ki a bibliát terjesztő társaságok. E jelentések szerint 1976-ban további 29 nyelvre fordították le a Bibliát vagy annak egyes részeit. Így ma 1603 nyelvre, illetve nyelvjárásra került lefordításra a teljes Biblia vagy annak egyes részei. Az új fordítások nyelvei között szerepel nigériai nyelvjárás, valamint három nyelvjárás, melyet amerikai bennszülöttek beszélnek.

A jelentés szerint a teljes Biblia ma 262 nyelven olvasható, az Újszövetség további 401 nyelven, egyes bibliai részek újabb 940 nyelven vagy nyelvjárásban olvashatók. Az evangéliumok közül Márk evangéliuma jelent meg a legtöbb nyelven. Érdekes, hogy a mohamedán világban leginkább Máté evangéliumát, a latin-amerikai országokban Lukács evangéliuma, Indiában János evangéliuma a leggyakrabban fordított bibliai rész. (EPS)

Az IARF 1977. július 21–23. napjain kelet-európai regionális teológiai konferenciát rendez Kolozsvar-Napocán. A konferencia irányítását dr. Kovács Lajos püspök, az IARF elnöke végzi. Az összejövetelen részt vesz Diether Gehrman főtitkár és dr. Erdő János professzor, az IARF I. sz. teológiai bizottságának rendes tagja. A konferenciára gyakorló lelkészek megjelenését várják nagyobb számban, elsősorban a rendező államból, továbbá hazánkból. Csehszlovákiából, Lengyelországból és a Német Demokratikus Köztársaságból.

Jusztinián, a romániai ortodox egyház pátriárkája meghalt. A magas életkort megért egyházi férfiú, egyháza élén sokat tett az állam és az egyház, és az ortodox egyház és a többi romániai egyház közötti jó egyetértés munkálásában. Bukarestben temették nagy főpapi szolgálattal. Temetésén a romániai protestáns egyházak püspökei is jelen voltak.

Christopher G. Raible amerikai unitárius lelkész, 1974-ben Budapesten is járt, mint az amerikai unitárius univerzalista egyház kiküldötte. Később lelkészi állást vállalt Worcesterben, Massachusetts állam-

ban. Gyülekezete 1977. február 20-án, a nemzetközi vasárnapon hangversenyt tartott, melyen Raible lelkész Bartók Béláról, a zeneszerzőről tartott előadást, és a helyi zeneegylet tagjai Bartók műveiből adtak elő. Az ünnepélyről üdvözlő sorokat küldtek Bartók Béla főgondnokunknak.

Bénine van Gennep, Berthe van Gennep asszony, az IARF egykori titkárnőjének leánya, áprilisban Hágában házasságot kötött. Szeretettel köszöntjük az ifjú párt.

ZSINATI FŐTANÁCSUNK ÜLÉSE

Zsinati Főtanácsunk 1977. szeptember hó 17–18. napjain, szombat–vasárnap tartja ülését Budapesten, az V. kerület, Nagy Ignác u. 2–4. sz. alatti unitárius templomban.

A zsinati ülés megnyitása: 1977. szept. 17., szombaton du. 15 órakor. A megalakulás formáságai után kerül sor az Egyházi Képviselő Tanács jelentésére, ezt hozzászólások követik. Ez az ülés az előreláthatólag 18 óráig fog tartani.

A folytatólagos ülés kezdete vasárnap, szeptember 18-án reggel 9

óra. Ekkor kerül sor az új egyházi tanácsosok eskütételére, a választásokra. Az ünnepi istentisztelet kezdete de. 11 órakor.

Istentisztelet után a zsinati ülés folytatja tanácskozását: a választás eredményének kihirdetése, üdvözlések, eskütételek. A még le nem tárgyalta tárgysorozati pontok előterjesztése és megvitatása.

Közébdél a gyülekezeti teremben, délben 14 órakor. A közébdélre az egyházi tanácsosok, családtagjaik és az érdeklődő gyülekezeti tagok jelentkezését szeptember 10-ig kérjük.

Biztonság és Együttműködés

Helsinki óta az egyházi békemunka is jelentős mértékben az Európai Biztonság és Együttműködés elemzésére fordítja figyelmét. Mindannyian arra vagyunk kíváncsiak, hogy hol tart ma az enyhülés folyamata világszerte és különösképpen itt, Európában.

Az Európai Biztonság és Együttműködés Magyar Nemzeti Bizottsága e tárgykörben március elején kibővített ülést tartott, ahol Kállai Gyula elnöki megnyitóját után Nagy János külügyminiszter-helyettes tartott tájékoztatót az Európai Biztonság és Együttműködés helyzetéről. Megállapította, hogy: „Az enyhülés fogalma gyakran és sokat idézett, védelmezett és támadott, említett és megkérdőjelezett fogalom.” Ez alkotja ma is a politikai küzdelmek és viták keretét és ez áll a haladás-ellenes erők támadásainak keretében.

E gyűlésen a magyar egyházak hangját dr. Bartha Tibor református püspök, az Ökumenikus Tanács elnöke szólaltatta meg. Felszólalásából a Reformátusok Lapja nyomán idézzük a következőket:

Beszédében hangsúlyozta, hogy „az egyházi béke-tevékenység központi feladatának tekinti az európai kontinens békéje és biztonsága megszilárdítására irányuló kormányzati és társadalmi erőfeszítések támogatását. E törekvésükben egyházaink mindenekelőtt feladatuknak tekintik, hogy — élve a Hazafias Népfront, az Országos Béketanács, valamint az Európai Biztonság és Együttműködés Nemzeti Bizottsága keretében adott lehetőségekkel — folyamatosan részt vegyenek társadalmunk fáradozásaiban.

A nemzetközi egyházi kapcsolatok összefüggésében rámutatott az egyházak békemunkájával kapcsolatos tapasztalatokra.”

Lapzárta után hangzott el dr. Tóth Károlynak, a KBK főtítkárnak az egyházak békemunkáját ismerető előadása annak a konzultációnak a keretében,

melyet a Magyar Újságírók Országos Szövetsége és az Állami Egyházügyi Hivatal közösen rendezett az egyházi lapok szerkesztői részére. Az egyházi hetilapok és a napi sajtó is ismertette ezt az előadást.

Az egyházak békemunkája idehaza az ismert keretek között, külföldön pedig egyrészt a felekezeti világszövetségek, másrészt az ökumenikus mozgalmak szervezeteinek a keretében folyik. Igen jelentősnek tartjuk azt a konferenciát, amelyet az orosz ortodox egyház patriarkájának kezdeményezésére ez esztendő júniusában Moszkvában fognak tartani. Ezen ugyanis nemcsak a különböző keresztény egyházak és azok világszervezeteinek a képviselői vesznek részt, hanem jelen lesznek a földkerekség nagy világvallásainak a képviselői is. Így tágul az egyházi békemunka és ezért nevezhetjük méltán a júniusi moszkvai találkozót a világ vallásai béke-parlamentjének.

Mi, unitáriusok is, a lelkészek és a világiak körében egyaránt foglalkozunk a nagy világ és ezen belül az egyházak érdeklődésének középpontjában álló béketörekvésekkel, mert szeretnénk, ha Helsinki szelleme a jövőben, a belgrádi megbeszélések után is erősödne, továbbhatna. Hisszük, hogy ez erősíti a mi egyházunk életét is. E szellemben egyetértünk a Magyar Nemzeti Bizottság felhívásával:

„Valamennyi, a béke, a biztonság és a sokoldalú együttműködés ügyét támogató társadalmi erőnek közös erőfeszítésére és összefogására van szükség, hogy leleplezzük az enyhülés ellenségeinek valódi céljait és módszereit, s elérjük, hogy a záróokmány maradéktalanul megvalósuljon. Soraink szélesítéséhez még türelmesebb, még állhatatosabb tevékenységre hívunk fel minden békeszerető, a békés egymás mellett élés gyakorlatának kibontakozásában érdekelt erőt, hogy minden józan gondolkodású és jóakarátú ember részt vehessen az egyre szélesedő európai párbeszédben.”

Az IARF 1. számú teológiai bizottságának vitaindító megállapításai

Összeállította a januári berni ülés

Tolerancia és igazság

1. Az igazságról alkotott felfogásunk korlátozott és részleges. Ezért türelmesnek kell lennünk egymással szemben. Fel kell tételoznünk, hogy mindannyian tanulhatunk egymástól.

2. Itt most nem a tudományos igazságról beszélünk, arról amely tudományosan igazolható, hanem a vallási, etikai és existenciális igazságokról. Ez nem a tudományos igazság lenézését jelenti. Mi hadat viselünk a tudatlanság ellen.

3. Hisszük, hogy az igazság felismerhető, hogy megvan rá a képességünk. Ez a felismerés erősíti meggyőződésünket, s irányítja azt az életutat, amely magába foglalja és meghatározza az egész létünket. Ez a meggyőződés és életelv elmélyíthető a barátság és a dialógusok segítségével: elsősorban azokkal, kiknek hasonló az érdeklődésük, s velünk közös alapon állnak, másrészt azokkal, kiknek mások a hagyományaik, és más meggyőződési alappal rendelkeznek. Ez ökumenizmus mind

szűkebb, mind tágabb értelemben, és felette áll a szűklátókörűség és szektaritás minden formájának.

4. Hogyan viszonyulnak a bibliai monotheizmus látszólagos türelmetlenségéhez? Ez a monotheizmus azt állítja, hogy nincs más Isten, csak Jahvé, és nincs más Úr, csak a Jézus Krisztus. Ez a monotheizmus mindenekelőtt azt jelenti, hogy nincs ellentmondás az universum és az élet legmélyebb realitása között. Másodszor: ez a jelleg szeretetben, részvétben és tiszteletben nyilvánul meg a Názáreti Jézus életében. Harmadszor: ez a szeretet egyetemességet jelent és magabafoglalást: minden ember Isten gyermeke — de jelenti a kizárást is: a gyűlölet és igazságtalanság helytelen minden vonatkozásban.

5. Jézus magatartása, ahogyan azt ma elképzeljük a szinoptikus evangéliumok tudósítása alapján, kettős árnyalatú: ő türelmes volt, de egyben türelmetlen is, tolerans, de ugyanakkor meg nem alkuvó. Pl.

ő elfogadta az embereket olyanoknak, amilyenek voltak, de ösztönözte is őket, hogy változtassanak életükön. legyenek igazabb emberek Isten és ember viszonylatában, tekintet nélkül helyzetükre és múltjukra. Ösztönözte embertársait, de nem kényszerítette.

Jézus törődése nem egy intézményre irányult, hanem egy olyan emberi közösségre, amely Isten országa jellegét viseli. Jézus bírálóan lépett fel bizonyos helyzetek és magatartási formák ellen. Haragra tudott gerjedni a képmutatás és a paragrafusok rideg értelmezése ellen. Irányelve az isten- és emberszeretet volt. Ő nem bonyolódott vitába más vallásokkal.

6. A keresztény hitnek küldetése van, akárcsak más vallásoknak, amelyek az igazságra törekszenek. Ez természetükből fakad. Közölnivalója van, melyet ki kell nyilvánítani, életútja van, amelyet javasol, és megkísérli megalapozni a hívők közösségét. A történelem azt

bizonyítja, hogy az egyházak missziós vállalkozása gyakran fanatizmusba torkollott, hogy értékes helyi hagyományokat pusztított el, hogy az európai civilizációt rá akarta kényszeríteni másokra, és erőltette azt a véleményt, hogy egyedül a keresztények üdvözülhetnek. Ma új megközelítésre van szükség, s az részben már meg is valósult, a dialógusok terén, a szociálpolitikai ténykedésekben és a helyi egyházak autonómiájának a támogatásában. Ezen új megközelítést indokolja az emberiség azon igénye, hogy elérje lehető legtökéletesebb méltóságát és teljességét. A missziós vállalkozás összeütközést von maga után más vallásokkal és ideológiákkal. Ez kétirányú dolog. Elképzelhető az eszmék és tapasztalatok kicserélése az egyenlő jogok talaján anélkül, hogy uralkodni kívánnánk egymáson. Az eredmény az igazságnak egy mélyebb megértése lehet.

7. Hogyan erősíthetjük és tághatjuk a helyes toleranciát? Az egyház történetéből megtanulhatjuk a tolerancia némely elengedhetetlen feltételét:

a) Az egyházaknak legyen joguk véleményük nyilvánítására, de ne uralják az állami életet. Az állam ne használja fel az egyházakat politikai célokra, és biztosítsa a lelkiismereti szabadságot, a vallásos gyakorlat szabadságát, valamint a különböző vallások nyilvános hirdetését az „emberi jogok” keretei között.

b) A keresztény egyházaknak tiszteletben kell tartaniuk a kisebbségi csoportokat és véleményeket saját területükön belül.

c) A tolerancia függ az értelem helyes használatától. Az értelem módot ad arra, hogy kikerüljünk az irracionalizmust, az érzélgősséget és a fanatizmust. Az értelem Isten adománya, az embernek lényeges jellemzője, és elengedhetetlen feltétele a különböző vallások és ideológiák közötti párbeszédnek. Az értelemnek tisztában kell lennie saját korlátaival, különben önmaga válik intoleránssá.

d) A félelem türelmetlenséget szül: a félelem attól, hogy fellazul, felbomlik valakinek az azonossága és uralomra kerülnek azok a belső erők, amelyeket tudatosan elvetni szeretne. A félelem és az intolerancia leküzdhető alapvető bizalommal, magabiztossággal és bátorsággal.

e) Az eleven szellemi élet maga után vonja a helytállást a különböző helyzetekben, a nyitottságot a különböző realitások iránt anélkül, hogy feláldozná az igazságról szerzett saját tapasztalatát. Ez a szellemi élet ellenáll a dogmatizmusnak, a hatalmaskodás minden formájának és az intézményi megmerevedésnek.

8. A pozitív tolerancia következményei: a vallási pluralizmus tudomásulvétele, ökumenizmus, több megnyilatkozási szabadság az élet minden vonatkozásában, kevesebb elnyomás és üldözés, az egyenlő em-

beri jogok tiszteletben tartása, több tér a személyiség kifejlődésére, több lehetőség a kommunikációban s a tapasztalatok cseréjében.

Mindez több önuralomra szólít, nagyobb fokú érettségre és jószándékra, hogy feloldódjanak a konfliktusok és feszültségek.

9. Allitjuk, hogy a toleranciának határai vannak. Ezeket a korlátokat akkor kell felállítani, amikor az emberi teljesség valamilyen vonatkozásban támadva avagy veszélyeztetve van, vagy éppen a megsemmisülés fenyegeti azt. Ezért intoleránssá kell lennünk, ha szembetárljuk magunkat az igazságtalansággal, az emberi jogok megsértésével, az igazság kutatásának korlátozásával, avagy a környezet felelőtlen veszélyeztetésével és pusztításával.

Mindezek a korlátok a szeretet kettős parancsolatából veszik eredetüket.

10. A tolerancia fogalma lényegében nem közömbösséget jelent, nem gyengeséget, megalkuvást vagy a meggyőződés és kötelezettség hiányát — hanem egy cselekvő, alkotó, céltudatos magatartást.

Türelmünket jellemezze a nyíltság és a harci készség. Ezzel velejár, hogy egymást elfogadjuk gyengeségeinkkel együtt.

A tolerancia nem végcél, hanem egy életforma.

Az angol szöveget lefordította:

Bajor János

MIKÓ IMRE

Dr. Mikó Imre, a romániai magyar unitárius egyház főgondnoka, író, műfordító, szerkesztő, türelemmel viselt hosszú szenvedés után 1977. március 21-én Kolozsvárt meghalt.

Íróról író... közéleti emberről közéleti ember írhat a leghitelesebben — mondotta Mikó Imre 1974 áprilisában Marosi Ildikónak, amikor interjút készített vele a *Közlekedések* című kötethez, melyben húsz romániai magyar íróról adott képet. Innen idézzük Mikó Imre önvallomását gyermekkoráról, elindulásáról, életútja egyes állomásairól.

Kolozsvárt a Petőfi utcában lakott, mely hátát a Kőművesek bástyájának fordította, édesanyja jogán a Zsakó-házban.

— Ez tulajdonképpen az anyai nagyapám háza. Az utcát régen Kül-Torda utcának hívták, páratlan sora a Torda felé néző várárok helyén épült. Mikor ide költöttünk, már Petőfi utca volt, hogy miért, azt az egykori Biasini szálló oldalán ma is látható emléktáblán olvashatjuk. Később Avram Iancu utcája lett, ő ugyanis szintén itt lakott diákkorában, tőlünk a negyedik házban. Aztán jött a demokrácia, és bölcsen megosztotta a két kiváló névadó közt az utcát. Mindezt azért mondom el, mert családomnak mindkettőjünkkel kapcsolata volt.

Elmesélte, hogy Petőfi utolsó útjára a tordai pap házából indult el, akinek nővére, Ida néni, az úkanyja volt. Ida néni még ismerte.

— Ő engem tartott az ölében, őt Petőfi Sándor.

Avram Iancu pedig gyakran fordult meg anyai nagyanyámék házában Verespatakon...

— Az én elődeim Bölönből származtak Kolozsvárra, ahol negyedik ősöm, Mikó Sámuel, amint sírkövén is olvasható, Bölöni Farkas Sándor tanítója volt. Családunkban egyetlen vagyonszerzőről tudok, anyai dédapámról, Sakó István torockói verőgazdáról és 48-as községi bíróról, akit Jókai is megmintázott az Egy az Istenben. Az ő fia vette a torockói örökségből a Petőfi utcai házat, melyet én egy élet munkájával megváltottam anyám hat testvérétől. Gyermekkoromban a szemben levő utcasor még nem volt beépítve, s ki lehetett látni a házsongrádi temetőre. Ha még azt is tekintetbe vesszük, hogy Kelemen Lajos a nagybátyám volt, talán érthetővé válik, miért ragaszkodtam úgy az egykori csendes, most zajos Petőfi utcai házhoz, Kolozsvár városához, a történelemhez.

Mikó Imre édesapja dr. Mikó Lőrinc bíró, édesanyja Zsakó Aranka volt. Mindketten példát mutattak a tisztességből és a köz szolgálatából. Dr. Mikó Lőrinc az első világháború és hosszú hadifogság után az unitárius egyház előadó-tanácsosa, majd élete utolsó éveiben főgondnoka is volt. Zsakó Aranka pedig minden egyházi és társadalmi nőmozgalmi munkából kivéve részét, a nőmozgalmak egyik előbbvivője volt.

Dr. Mikó Imre elemi és középiskolai tanulmányait az unitáriusok iskoláiban végezte. Nyolcadik gimnazista korában a Kriza önképzőkör elnöke, és a nyomtatásban is megjelent Almanach c. önképzőköri kiadvány szerkesztője volt. Gimnáziumi osztálytársai

közül csak az állami díjas neves romániai színművészt, Kovács Györgyöt említjük. Tanárainak felsorolásától helyhiány miatt eltekintünk, de sokakat példaképének tekintett, amint ezt dr. Gál Kelemenről „Akik előttem jártak” c. kötetében írt portréja is igazol.

— Középosztályunkban akkor az a felfogás uralkodott, hogy jogásznak lenni kötelesség, írónak passzió. A jogászság abban az időben az értelmiség vezető rétege volt, mint ma a mérnök és a közgazdász. Az ügyvédi pálya viszonylagos függetlenséget biztosított, s ha irodám viszonylagos függetlenséget biztosított, s ha irodám közepes forgalmú is volt, annál termékenyebben műveltem a szakirodalmat, különösen a közjog és a nemzetközi jog, a kisebbségvédelem terén. Legterjedelmesebb munkáimat a jogtudomány köréből írtam. Ma már csak hobbiként jogászokodom. Sok tudós emberről tudunk, aki szabad idejében verseket ír, vagy fordít, fest, vagy zongorázik.

— Első szerelmem a szociográfia volt. Az Erdélyi Fiatalok köré csoportosulva műveltük néhányan a harmincas évek kezdetén, amikor a népi írók még nem hallattak magukról. Mi gazdasági és társadalmi erőkből kerestünk gyökereket, s a falut tanulmányoztuk. Én magam a nemzetiségi kérdést, meghirdetve a románsággal való találkozást — osztályalapon.

1932-ben jelent meg Mikó Imre „Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés” című írása. Mikó István lapunk előző számában e munkáról megállapítja, hogy korát megelőző marxista—leninista dokumentálságú, hiszen bevezetőjében így írt: „A zsákutcába futó öncélú irodalmiság helyett ma gazdasági és társadalmi erőkből keressük az erdélyi probléma megoldását, fel kell tehát mérnünk, hogy az erdélyiség mit jelent a tömegek életében, s mennyiben lehet mozgató ereje az új társadalmi rend kialakulásának.”

Azután tanulmányúton járt Párizsban, ahonnan el látogatott Angliába is. Itt e sorok írójával együtt részt vett az angol unitáriusok 1935. évi közgyűlésén Liverpoolban, és járt Oxfordban is. Hazatérte után tovább folytatja közéleti működését, melynek rendjén az utolsó években utat talált a baloldal felé is, amint ezt a Korunk egyik számában közölt, Józsa Bélával való kapcsolatát ismertető írása is tanúsítja. A háború végén, mint annak idején édesapjának, neki is hadifogság jut osztályrészéül.

— Éppen Csehov szülővárosában kellett kikötnöm, Taganrogban, ebben az Azovi-tenger melletti kikötővárosban, ahol a háború majdnem mindent lerombolt, ahol az oroszok is, mi is éhezünk és fáztunk. Mint annyiszor, most is megint a nyelvtudás segített. A hazai három nyelv és a nyugatiak után most már könnyebb volt megtanulni oroszul úgy, hogy nemcsak ott, hanem hazatérésem után is használhattam orosz tudásomat műfordításra, tanításra. Tanári képesítést is szereztem belőle. Orosz tankönyveimet még azután is kötelezőleg használták a középiskolákban, miután már rég egy újabb pályán működtem.

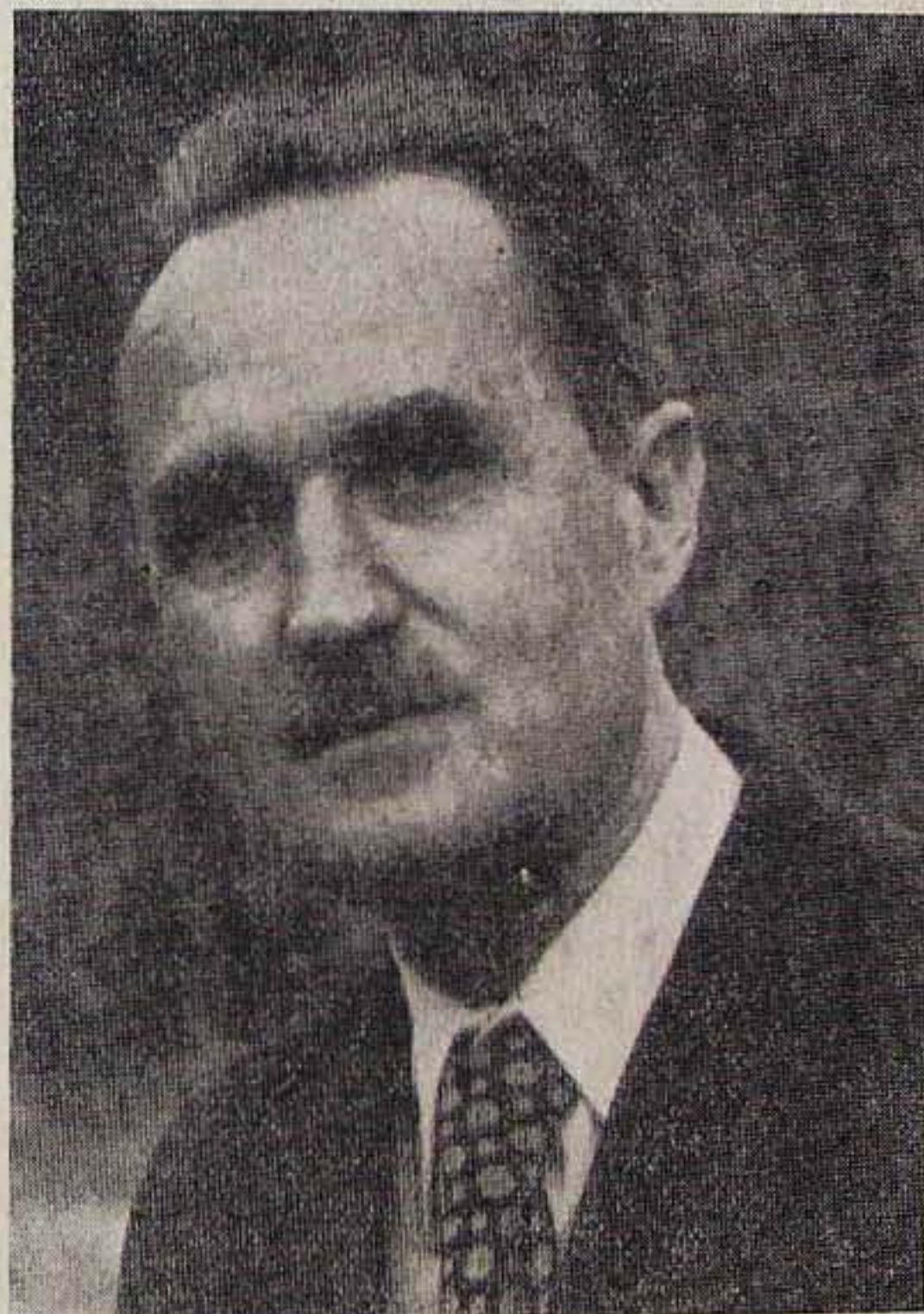
— Megírtam egyszer A pulton innen és pulton túl címen, hogy pályám során a könyv körforgását lépésről lépésre követhettem, mint olvasó, könyvterjesztő, szerkesztő és író.

— Sorsom tehát az évek folyamán mindinkább összefonódott a könyvekével. A könyvszerkesztés és a könyvírás tette lehetővé, hogy mióta a Kriterion művelődéstörténeti kiadványait szerkesztem, ismét kijutottam külföldre. Viszontláthattam a Szovjetuniót, most már mint az ottani írószövetség vendége, és előadásokat tarthattam az Egyesült Államokban az erdélyi magyar emlékirat-irodalomról. Világlátott lokálpatrióta vagyok. Előbb-utóbb nekem is hozzá kell fognom a memoáríráshoz.

Sajnos, a betegség és a halál megakadályozta, a Csendes Petőfi utca című önéletrajzi művének befejezésében. Mikó Imre haláláról a hazai napilapok is megemlékeznek. Ruffy Péter a Magyar Nemzet hasábjain így méltatja irodalmi és közéleti munkásságát. Megállapítja, hogy a „közösséget sokoldalúan szolgáló férfi” volt. Mindent cselekednie kell annak, aki szülőföldje és népe hűségében kíván élni. A román szellemi értékek egyik nagy közvetítőjének nevezte. Regényt írt két érdekes emberről. A nagy tudós Brassai Sámuelről és Bölöni Farkas Sándorról. Az előbbi címe: „Az utolsó

erdélyi polihisztor” a másiké „A bércre esett fa”. Lapunk olvasói jól tudják, hogy mindkét nagy ember unitárius egyházunk szülőtte. E munkák dedikált példányait szeretettel őrzöm. A kolozsvári „Utunk” márc. 25-i számában a jó barát Benkó Samu Mikó Imre testamentuma című emlékezését az alábbi gondolatokkal zárja: „Írásaiban is azokat állította eszményképül olvasói elé, akik a nagyvilágban és szülőföldön közösségi céloknak áldozták életüket, az alkotásban lelték örömeiket, vagyis tetteikkel és írásban foglalt gondolataikkal nemük önmegvalósításán — a humánus diadalra juttatásán munkálkodtak. Azokat, akik a dologtevő hétköznapok után megszentelték az ünnepet: néhány szál kakasmandikót, csillagvirágot hoztak a tavaszló erdőből s a kedves asztalára tették. Mert csak az gyámola a sokaságnak, aki hűséges az egyeshez. A mosolya mellett hűségét is reánk testálta.”

Újra sajtó alá rendezte Balázs Ferenc „Bejárom a kerek világot” c. munkáját. Évek óta hangyaszorgalommal gyűjtötte az adatokat Balázs Ferenc életét és munkáját ismertető regényes munkájához, melyet már sajnos nem tudott befejezni. Rög és nagyvilág lett volna a címe. Kiadásra vár Orbán Balázsról írt regényes életrajza is.

Amikor 65. életévét betöltötte és nyugalomba vonul a Kriteriontól, munkatársa, Dávid Gyula, a kolozsvári Utunk hasábjain így búcsúzik: „Az egyénnél hatalmasabb körülményekből sohasem azt a következtetést vontam le, hogy „nem lehet”, hanem maga elé idéztem a torockói vasverő ősök példáját, akik a természet és a történelem mostohaságával dacolva tanúsították, hogy ha a külső körülmények alakulása sok mindenben nem is függ tőlünk, az már rajtunk áll, hogy mi-ként töltjük ki a nekünk rendelt kereteket.”

Dávid Gyulával közösen írt könyve a Petőfi Erdélyben, „népkönyv” lett, s ma már könyvészeti ritkaság.

Számos román író és költőt, köztük Eminescut és orosz klasszikusok írásait avatott kézzel tolmácsolta.

A romániai unitárius egyház főgondnokaként végzett értékes munkásságának értékeléséhez idő kell. Ennek elvégzése a jövő feladata. Az 1968. évi unitárius emlékszinat megrendezése körüli érdemeit külön kellene méltatni. Részt vett egyháza életének nemzetközi kapcsolataiban is. Jelen volt, feleségével együtt, az International Association for Religious Freedom 1972-ben Heidelbergben tartott világkongresszusán, és ott fel-

szólalásával, melyben a tradicionalis erdélyi vallási türelmességről szolt, általános figyelmet ébresztett személye iránt.

A Bukarestben megjelenő „A Hét” c. lapban Huszár Sándor így fejezi be búcsúzását: „Ami pedig e gyászolni hivatott írás hangját illeti, szólnék erről is néhány szót. Merthogy nem síró és nem is sirató. Ő nem hagyott lehetőséget erre. Február 4-én kaptam tőle az utolsó levelet. Utókorozni, parabolával bibelődni nincs már kedve. Fegyelme azonban, ahogy közli a közölhetetlent, ezúttal is megrázó. „Jelenleg az onkológián fekszem, a jövő héten operálnak, utókezelésem előreláthatólag két hónapot vesz igénybe. Ha azután még ember lesz belőlem, a szükséges átdolgozást magam elvégzem. Ha nem, több eset lehetséges...” És ezeket pontokba foglalva felsorolja. „Örvendenék — fejezi be — ha utolsó jogi munkám... helyet foglalhatna évkönyvetekben.” — Imre örvendene...

Az utókor — és most már az igazi — számon fogja tartani, hogy Imre minek örvendett, minek örvendezne... Önmagát károsítaná, ha nem így tette.”

Temetésén, a családi ház udvarán dr. Kovács Lajos püspök mondott egyházi beszédében méltatta elévülhetetlen érdemeit. Az egyház gyászát dr. Barabássy László, főgondnoka méltatta. Az erdélyi magyar közélet számos képviselője jelenlétében, Dávid Gyula, a romániai Írószövetség nevében vett búcsút az egykori pályatárstól.

Végtisztességén a magyarországi unitáriusokat a külföldön távollevő Bartók Béla főgondnok nevében is, Mikó István budapesti gondnok, egyházi tanácsos képviselte és helyezte el koszorút urnája mellé.

Emlékezetét kegyelettel megőrizzük.

Dr. Ferencz József

Konferencia Bad Bollban

Nem sokkal a Dávid Ferenc halála utáni időben, 1595-ben gyógyfürdőt építettek a württembergi Boll község közelében, hogy a kiváló gyógyhatású kénes és sós vizét — melyet I. Frigyes herceg rendeletére végzett geológiai kutatások során találtak — hasznosítsák.

Ez a fürdő mind a mai napig eredményesen működik és közvetlenül a II. világháború után, 1945-ben a testi sebek mellett a lelki sebek begyógyítására ugyanitt *Evangelikus Akadémiát* alapítottak, amely sokrétű, főleg szociális tevékenységet folytat.

Az Akadémia minden év márciusában konferenciát rendez különféle közérdekű kérdésekről, amelyeken nagyszámú érdeklődő vesz részt. Az IARF németországi szervei is rendszeres kapcsolatban vannak ezekkel a konferenciákkal, és ezen a réven egyházunkat is meghívták a folyó évi összejövetelre, melyen március 11. és 14. között egyházunk képviselőiben részt vettem.

A konferencia tárgya: „Világvallá-

sok párbeszéde — találkozás a kereszténység és az izlám között”.

A konferencia keresztény (német és indonéziai) és moslim (tanzániai, németországi és bécsi) előadói kölcsönösen megvilágították azokat a hittételeket, melyek a két világvallás alapjai, és amelyek legnagyobb része alkalmas arra, hogy a két nagy világvallás több mint egymilliárd hívőjét közelebb hozza egymáshoz, és egymás megértésével előbbre tudják vinni mindnyájunk közös ügyét, a békés egymás mellett élés során a teljes emberiség boldogulását. A konferencia fontos kérdése volt az Európa nyugati részein és különösen az NSZK-ban élő — nagyrészt a Földközi-tenger tájairól származó — moslim tömegek beilleszkedése a keresztény társadalmakba. Ezek nagyobb része vendégmunkás, de hosszabb tartózkodásuk miatt meg kell oldani ilyen irányú gondjaikat is. Jelentékeny azoknak a száma, akik különféle okokból véglegesen letelepedtek az NSZK-ban, vegyes házasságot kötöttek, gyermekeik születtek. Ez utóbbiak nevelése, iskoláztatása

és sok más problémája szintén időszzerűvé tette egy ilyen párbeszéd megrendezését.

A felsorolt rétegek csak az NSZK-ban több mint egymillió embert számlálnak, akiknek vallási szükségleteik kielégítése megoldatlan, de megoldandónak látszik az is, hogy a befogadó nemzet ne idegenkedjék a moslim vallástól és azok képviselőitől. Ezt igyekeztek az előadók több téves nézet cáfolásával, történelmi visszapillantással és baráti kerekasztal beszélgetésekkel elősegíteni.

A záró istentiszteleten közös moslim és keresztény szertartás volt; a zárszóban dr. Rössler Andreas stuttgarti lelkész megemlékezett a romániai földrengésről, és felhívta a megjelenteket, hogy az aznapi perselypénzt a Romániai Unitárius Egyház számára juttassák el.

A konferencián találkoztam az IARF főtitkárával, Diether Gehrman-nal, aki üdvözetét küldte a Magyarországi Unitárius Egyháznak.

Bartók Béla

Borbély István

Kilencven esztendővel ezelőtt, 1886-ban Torockón született dr. Borbély István, az egykori unitárius kollégium tanára, igazgatója, egyházi könyvtáros, majd élete utolsó éveiben, 1932-ben bekövetkezett váratlan haláláig, az unitárius teológiai akadémia professzora.

Kolozsvári egyetemi tanulmányainak befejeztével német egyetemeken tanult. Irodalmi munkásságának unitárius vonatkozásait sem tudjuk e rövid megemlékezés keretében részletesen felsorolni. Az irodalomtörténetírás ma is sokszor idézi az unitárius hitelvek kialakulásával foglalkozó, 1914-ben és 1925-ben írt

tanulmányait. Ezekben elsőként igyekszik rámutatni Dávid Ferenc kortársainak, köztük Sommer Jánosnak, és Paleologus Jakabnak munkásságára.

Teológiai professzori tevékenysége idején írt és kéziratban sokszorosított jegyzeteit ma is haszonnal forgatják hallgatók és gyakorló lelkészek egyaránt. Egyik legjelentősebb jegyzete a duális létbölcsélet és teológiája, és kéziratban maradt hátra „Öt kövessük” című unitárius életideált feltáró munkája, melyben Jézus követésére buzdít. Szülővárosát nagyon szerette, történetét megírta. Halála után dr. György Lajos

summázta részletesen írói életművét az Erdélyi Múzeum c. folyóiratban.

Egyházszerterástan c. sajnós csak részben megírt munkájából idézzük a pünkösdi értelmezéséről szóló fejezet figyelemreméltó részletét:

„Otto Pfliegerer berlini professzor a „das Urchristentum” című munkájának I. kötetében a Cselekedetek könyve tárgyalásánál a következőket írta: „Hogy a Cselekedetek könyvének írója ismerte az I. korinthusi levélben a Szentlélek hatásáról írottakat, az nemcsak valószínű, hanem a glossolalia epizódjának fel- említése miatt egészen bizonyos; azonban az itt használt stiláris ki-

fejezése nem engedi meg, hogy tényleg idegen nyelveken való beszédre gondoljunk, mivel a más nyelveken való beszéd kifejezésnek jelentése az, amit Pál apostol a Korinthusi gyülekezetben előfordult eksztátikus jelenségeknek elbeszélésénél használt. Ennél sem arról volt szó, hogy idegen, vagyis addig nem ismert nyelveken beszéltek, hanem arról, hogy eksztátikus föllekesültségükben meg nem érthető hangokat adtak, amely hangoknak sem a beszélő, sem a hallgatóság számára nem volt semmi jelentése. A vallásos lelkesültségnek ilyen artikulálatlan megnyilatkozását az első gyülekezetek és a Szentlélek által vato megihletettség különös jelének tartották, s még maga Pál apostol is a charizmák közé számította, noha egyébként érték szerint lebecsülte. Arra azonban semmi okunk nincs, hogy mi e jelenségben valaminő természet jóléti csodát lássunk, mivel azt lélektanilag egészen természetes módon meg tudjuk magyarázni, s az efféle minden idővel számtalan példát tudunk találni. Azonban ettől az egyetemes „nyelvbeszéd” a Lukács előadása szerinti pünkösdi esemény különbözik, mert ebben az van mondva, hogy a tüzes nyelvek beszédét a hallgatók saját anyanyelvükön való beszédnek érezték. Ez a Lukácsféle tudóság így nem egyeztethető a nyelvbeszédre való Pál apostol szerinti magyarázattal, amely szerint az

idegen nyelven való beszédet az, aki nem tudta, hogy az mit jelent, örült-ségnek tartotta, s azt mondta, hogy az édes bortól megrészegegedtek beszéde az.

Mert hogy ugyanazt a dolgot az egyik részeg beszédnek, a másik ellenben saját idegen anyanyelven való beszédnek tartsa, mégis csak különös. Hogy az efféle dolog természetfölötti csoda nélkül lehetséges lett volna, az teljességgel ki van zárva. Az tehát már most a kérdés: hogyan jutott a Cselekedetek könyvének írója ehhez az elbeszéléshez, amely tehát egyfelől tisztán mutatja a keresztény lelkesedésnek éppen-séggel nem csodaszerű „nyelvbeszéd” (vagyis azt, amiről a korinthusi levél is megemlékezik), másfelől meg arra utal, hogy itt csoda történt, mert a tanítványok addig nem tudott, idegen nyelveken beszéltek? A magyarázat itt egyszerűen az, hogy a Cselekedetek könyve írójának volt tudomása egy olyan hagyományról, amely szerint valamelyik nagyobb gyülekezetben a fenti értelemben vett eksztátikus „nyelvbeszéd” a jelenlétükre rendkívüli hatást tett, amit azok a magasabb szellemiség hatásának tulajdonítottak. Azonban az elbeszélő ezt a hagyományt átalakítva allegorikus kö-

tői formában dolgozta fel. A nyelvcsoda tehát egészen az elbeszélőnek a kitalálása, aki abban a 70 zsidóval a Sinai hegyen történt epizódról való ótestamentumi mondat dolgozta fel. Amint ez a zsidó monda a tizparancsolatnak az egész világ összes népei számára való érvényességét szimbolizálja, azonképpen akarta a Cselekedetek könyvének írója is az analóg nyelvcsodában a keresztény pünkösddel kapcsolatban kifejezésre juttatni azt a gondolatot, hogy az evangélium sem csupán Izraelnek adatott, hanem minden népnek. A keresztény üdvnek egyetemessége a pünkösdi elbeszélésben a tüzes nyelvek csodájának allegorikus epizódjával van illusztrálva.

Megállapítható, hogy pünkösöd csak az I. század végén kezdett keresztény ünneppé kialakulni, tehát akkor, amikor a zsidók pünkösödnek agrar jelentést elhagyták, s helyette az ünnepnek fiktiiv történeti jelentést adtak. A zsidó pünkösödnek ezen utólagosan belemagyarázott történeti jelentése volt azon analógia, amelynek példájára az I. század végén a keresztények is kezdték pünkösödnek, mint keresztény ünnepnek, a fiktiiv történeti jelentését kialakítani.

Dr. Izsák Vilmos

HÍREK

Bartók Béla főgondnokunkat a budapesti egyházközség közgyűlése egyhangúan tiszteletbeli gondnokává választotta meg az egyházközségben kifejtett érdemes munkája elismerésekként. Szeretettel köszöntjük új tisztességében.

Dr. Kaciba József katolikus püspök, a katolikus egyházi intézmények elnöke, nemrégiben viszonzta püspökünk és főgondnokunk nála tett látogatását.

Szolga Ferenc budapesti lelkész, aki évenként a Dunántúli unitáriusainak a gondozását is ematta, nusz esztendővel ezelőtt halt el váratlanul nyári pihenése közben Balatonfüreden. Hamvai a rakoskeresztúri temetőben pihennek. Minden évben Halottak napja előtt sírkoszorú elhelyezéseivel az egyetemes egynaz és a budapesti egyházközség is ierója kegyelet, munkásságára és emberi értékere, szeretetre méltó egyéniségére, sokunk barátjára emlékeztet közöljük lapunk első oldalán még 1950-ben írt pünkösdi gondolatait.

A dunántúli szórványegyházközséghez tartozó Polgárdiban márc. 13-án tartott istentiszteleten Szász János lelkész közönlötte az egyetemes egyház képviselőit, dr. Ferencz József püspököt, Huszti János lelkészkegyelgázgatót, Mikó Istvan budapesti gondnokot, dr. Kiss József és Nagy Dezső egyházi tanácsosokat. Az üdvözlésre válaszolva a püspök örömeinek adott kifejezést, hogy a gyülekezetet alapító Berki és Takács családok képviselői ma is hűségesen támogatják a megcsappant lélekszámú gyülekezetet. Az Egyházi Képviselő Tanács által kiküldött bizottság alapos helyszíni szemlén megvizsgálta a templom és a lelké-

szi lakás épületét és az épület megrongálódott tetőszerkezetét. Jeienteset a lapzarta utáni tartandó képviselő tanács ülés fogja érdemben tárgyalni.

A dunapataji egykori gyülekezet unitárius telekezeteti temetőjében az előregedett nemes nyárrakat illetékes engedély alapján a Petőfi Tsz kivágta, és egyben — telkérésünkre — gondoskodott a lakpótiásaról.

A Magyar Izraeliták Országos Képvisellete és a budapesti izraelita nitközség az elhunyt dr. Seifert Geza utódjaul márc. 20-án tartott ülésében egyhangúan Heber Imrét választotta elnökke, akinek megválasztásához az Elnöki Tanács az előzetes hozzájárulást megadta. Ugyanakkor elnökhelyettesse Bárdi Dezsőt, titkárra dr. Seifert Gezalet, főtárhelyettesse Fábri Lajost választotta meg. Az újonnan megválasztott elnököt egyházunk képviselőiben püspökünk levélben köszönlötte.

Szent-Iványi Iona másodéves unitárius teológiai hallgató, márc. első vasárnapján első ízben látta el az istentiszteletit szolgálatot Nagy Ignác utcai templomunk gyülekezetit temében, szépszámú gyülekezet előtt. További munkájához szorgalmat és kitartást kívánunk.

Dr. Makay Miklós református lelkész, az ökuménikus gondolat koral képviselője, 72 éves korában elhunyt. Munkáját részletesen méltatta a Reformátusok Lapja márc. 6-i száma. Püspökünknek Genfben 1931-ben tanulótlarsa volt. Emléke legyen áldott.

A pestlőrinci egyházközségünk február utolsó vasárnapján du. jól sikerült és jól látogatott gyülekezetit napot tartott.

Rádió közvetíti a vallásos félóra keretében június 5-én Szász János lelkészünk szolgálatát. A következő közvetítésre július 31-én kerül sor.

A hódmezővásárhelyi gyülekezet, márc. 13-án Bajor János egyházi főjegyző elnökietével közgyűlést tartott. A gyűlés gonanokká a gyülekezetit régi érüemes tagját, Hetyényi Sandort választotta meg. Penzarossa Elekes Lajost, jegyző és enekvezerre dr. Jakab Jenőlet választottak. Presbiterekke Kiss Jánost, dr. Benczedi Ferencet, szatmári Pált, Jakab Máriat, Elekes Lajost választottak. A zsidó rotanács ülésen a gyülekezetit dr. Benczedi Ferenc, dr. Jakab Jenone és Hetyényi Sandor képviselik. A gyülekezetit régi orgonájával kapcsolatos keresé ügyében a lapzarta utáni időben tartandó képviselő tanácsit ülésit monaja ki a végső szót, de velhetően helybenhagyja a gyülekezetit előterjesztett javaslatát.

Az Ökuménikus Tanács márc. 31-én fogadást adott az Egyházak Világtanácsa vezetőinek és a kelet-európai tagegyházak képviselőinek konzultációja alkalmából. A fogadáson egyházunk képviselőiben püspökünk vett részt.

Unitárius Énekeskönyv — kolozsvári kiadásu — a püspöki iroda utján előjegyezhető. Remélhetőleg nyár elején szatutáni tudunk.

Dr. Sándor Jenő elolvasva Gyarmathy Istvánnak, lapunk decembei számában a budapesti Dávid Ferenc Ifjúsági Kör otthonáról szóló visszaemlékezését, örömmel és halával írja, hogy ifjúsága éveiben ő is az otthon lakói közé tartozott.

Kocsordon húsvét első napján, Füzesgyarmaton húsvét másodnapján dr. Ferencz József püspök szolgan Végh Mihály, illetve Bajor János lelkészekkel együtt, és osztott úrvacsorát. Kocsordon Nagy Dezső egyházi tanácsos és Bajor János egyházi főjegyzővel együtt megbeszélést folytattak a templomtető beazása elhárítása ügyében a kocsordi Uj Elet MGTSSZ építő brigádjának vezetőjével. Püspök Debrecenben is tájékozódott az egyházközség problémáiról. A füzesgyarmati hívek is támogatják a debreceni lelkészit lakás javítási munkálatait.

Jancsó Adrienne legújabb előadói estje nagy sikert aratott a Radnóti Színpadon. *Legy mar legenda* címen két erdélyi író, Kuncz Aladár és Dsida Jenő művei elevenedtek meg a hallgatók előtt. A színpadon egy cselló volt látható a fekete ruhás művésznő mellett, s a mély gondokahangra való utalás szimbolizálta a két elhalt művész, az író Kuncz és a költő Dsida életművének Jancsó Adrienne által választott és összeállított szép részleteit.

A Teológia, a katolikus hittudományi akadémia évnegyedi szemléjének első ideai száma „Közösségi erkölcs és keresztény testvériség” összefoglaló címet megvillágító értékes tanulmányokat közölt.

A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában rövidesen nyomdába kerül Választói György 1588. évi pécsi disputációja S. Német Katalin és dr. Dán Róbert kandidátus gondozásában.

Lapunk jelen számának kéziratát április 13-án adtuk nyomdába.

Bélyegsarok

„... az hit Istennek ajándéka, ez hallásból leszön, mely hallás Istennek ígéje által vagyon.”

A Román Posta 1972/73 években egy forgalmi bélyegsorozatot bocsájtott ki, melynek címei különböző nevezetes épületeket és templomokat ábrázolnak. Az 1.85 Lelei értékű címlet a kolozsvári Szent Mihály katedrálisát ábrázolja.

Négy száz éve annak, hogy Dávid Ferenc Kolozsvárra hazatérve — a hagyomány szerint — egy kerek köre felállva beszédet mondott, mire a város népe követőjének szegődött és bevitte őt a Szent Mihály katedrálisba, amely attól kezdve százötven évig az ő híveinek temploma volt.

1568. január 6—13. napjain Tordán tartott országgyűlés, az unitárius reformáció szellemében, határozatot hozott a vallási türelem és a lelkiismereti szabadság biztosítására:

„URUNK Ó FELSEGE MIKÉPEN ENNEK ELŐTTE VALÓ GYÜLÉSIBE ORSZAGAVAL KÖZÖNSÉGGEL AZ RELIGIO DOLGÁRÓL VEGEZŐTT, AZONKÉPEN MOSTAN ES EZ JELEN VALÓ GYÜLÉSIBE AZONT ERŐSITI, TUDNILLIK, HOGY MINDÖN HELYÖKÖN AZ PREDIKÁTOROK AZ EVANGÉLIUMOT PREDIKÁLJÁK, HIRDESSEK, KIKI AZ Ó ERTELME SZERÉNT, ES AZ KÖZSEG HA VENNI AKARJA, JÓ, HA NEM PENIG SENKI KENSZERITÉSSEL NE KESZERITSE AZ Ó LELKE AZON MEG NEM NYUGODVAN, DE OLY PREDIKÁTOR TARTHASSON, AZ KINEK TANITÁSA Ó NEKIE TETSZIK, EZERT PENIG SENKI AZ SUPERINTENDENSÖK KÖZÜL, SE EGYEBEK AZ PREDIKÁTOROKAT MEG NE BANTHASSA, NE SZIDALMAZTASSEK SENKI AZ RELIGIOERT SENKITŐL, AZ ELEBBI CONSTITUCIOK SZERÉNT, ES NEM ENGEDTETIK EZ SENKINEK, HOGY SENKIT FOGSÁGGAL, AVAGY HELYBŐL VALÓ PRIVÁLÁSSAL FENYÖGESSÖN AZ TANITÁSERT, MERT AZ HIT ISTENNEK AJÁNDEKA, EZ HALLÁSBŐL LESZÖN, MELY HALLÁS ISTENNEK IGEJE ÁLTAL VAGYON.” (Erdélyi Országgyűlési Emlékek, II. k. 343. Eredetije a nagyszombati Brukenthal múzeum kéziratárában található.)

Dávid Ferenc 1566. év elején kezdte

hirdetni nyilvánosan az unitárius reformációt és január 20-án mondotta a kolozsvári Szent Mihály templom szószerkén az első unitárius szellemű prédikációt.

A Szent Mihály templomot a XIV. század első felében kezdték el építeni gótikus stílusban, és belső terének megoldása a legszebb erdélyi gótikus templomává avatja. A háromhajós csarnoktemplom 50 m hosszú és egységesen 22 m magas. Az építkezés befejezését 1444-re tehetjük, ekkor helyezték el a főkapu timpanonjába Szent Mihálynak, a templom védszentjének domborművét. A templomot 1697-ben hatalmas tűzvész pusztította el, melyet az unitáriusok első sorban a hollandiai remonstránsok körében gyűjtött 9000 talléros adomány felhasználásával építettek újjá. A jelenlegi 80 m magas neogótikus torony 1837-ben épült.

1716. március 30-án a Habsburg hatalom katonai erővel elfoglaltatta a kolozsvári egyházközség valamennyi templomát. A templomaiktól megfosztott kolozsvári unitáriusok közel 80 éven át csak magánházaknál és imaházakban tarthattak istentiszteletet.

A XVIII. században barokk berendezést kapott a templom. Igen szépek eredeti pillérfői, akár virágdiszkek, akár jeleneteket ábrázolnak. Az egyik oltáron egy *Maulbertsch*-festményt láthatunk.

A legutolsó restauráláskor, 1956 és 1963 között, értékes középkori freskókat tártak fel a protestáns- és barokk-kori vakolat alól.

Noha unitárius vallásunk egyik fő tanítása, hogy az Isten nem kézzel csinált templomban lakik (Ap. Csel. 17:24), hanem lélekben és igazságban imádandó (Ján. 4:24), mégis az istentisztelet és a szertartások sajátos helyének a templomot tekintjük. Templomaink fehér falakkal, széles ablakaikkal általában kifejezik vallásunk lényeges jellemvonását: a világosságot. Építészeti stílusukat illetően igen tarka kép áll előttünk. Az őszékely fatornyos stílustól, a gótikán át a legmodernebb szabad stílusig minden fajta templomunk van. Hajó, kar és tornác között különbséget nem teszünk. Templomaink főbb részei: a torony a harangokkal, a szószerk (legtöbb helyen a koronának nevezett díszszel), úrasztala, férfi és női ülőpadok, valamint a karzat az orgonával. A berendezés alapelveül az a protestáns gondolat szolgál, mely szerint az istentisztelet középpontját a szószerk és az úrasztala képezik.

E templomainkban hirdetjük, hogy az emberiségnek közös célja van, hogy egynek érezzük magunkat a világ minden unitáriusával és minden jószándékú emberrel, aki a meggyőződés szabadságának és a más-más meggyőződést vallók békés együttélésének a híve.

Dr. Kiss József

Külföldi hírek

A KBK új státusa az ENSZ-ben. A KBK magasabb kategóriába sorolását kérték az ENSZ-ben. A mozgalom 1973 óta tanácskozási joggal rendelkezik a Világszervezet Gazdasági és Társadalmi Tanácsának nem kormányzati szervei sorában. A Tanács február 7—11. között New Yorkban tartott ülésén úgy határozott, hogy a KBK eddigi munkája alapján kéri az új státust, mivel mindig hathatósan támogatta az ENSZ faji megkülönböztetés elleni és leszerelési politikáját. Az ajánlás végső elfogadásáról a Gazdasági és Társadalmi Tanács 1977 tavaszán tartandó nagygyűlésén döntenek, aminek értelmében a KBK megfigyelőt küldhet a Tanács minden teljes ülésére, és határozatait írásos formában terjesztheti elő.

Id. Izsák Vilmos, a brassói gyülekezet közel ötven éven át presbitere, 83 éves korában elhalt. Temetésén *Májay* Endre lelkész szolgált. Fiai gyászában osztozunk.

A romániai Vallásügyi Department — Egyházügyi Hivatal — elnöki teendőinek feladatát nemrégiben *Ion Rosianu* vette át. G. Nenciu továbbra is ellátja elnökhelyettesi feladatát.

HALOTTAINK

özv. Benczédi Ferencné, sz. Szilveszter Zsuzsánna, a jó edesanya, anyós, és hat unoka nagyanyja, életének 76. évében hosszú betegeskedés után márc. 15-én hirtelen elhunyt. Temetésén, a hőmérsékleti unitárius temetőben, a gyászoló nagy sokasága előtt Szász János lelkész búcsúztatta. Flának, dr. Benczédi Ferenc orvosnak és családjának Istentől vigasztalódást kívánunk.

özv. Gyallay Pap Domokosné, sz. Szénássy Iona életének 87. évében csendesen elhunyt. Férje mellett hűséges feleség volt, aki szép énekhangjával Kolozsvárott sokakat gyönyörködtetett. Betegsége miatt nem tudta meg, hogy két fia, Zsiga és Domokos közül az idősebbik őt megelőzően halt meg. Temetésén *Kriszta, Hilkka* és *Péter*, unokái képviselték a gyászoló család Gyallay ágát. Koporsója mellett ápr. 1-én dr. Ferencz József püspök emlékezett a családját és egyházát egyaránt szerető nagy asszonyról. Hátramaradottjainak Istentől vigasztalódást kívánunk.

Dr. Remetei Filep Ferenc ny. körmeneti kórházigazgató, sebész főorvos, egyházi tanácsos, életének 80. évében súlyos szenvedés után Budapesten elhunyt. Kiváló szakember és igazi gyógyító orvos volt, aki embertársai egészségéért minden áldozatot meghozott. Özvegye, gyermeke és unokái, valamint veje és testvérei gyászában őszinte szívvel osztozunk. Hamvai felett, ápr. 21-én dr. Ferencz József püspök hirdette a vigasztalás ígét.

Katona Gyula operaénekes, egykori kolozsvári unitárius kollégiumi diák, Berlinben 1977. márc. 14-én elhunyt.

Demény Sándor kocsordi hívünk életének 92. évében hosszú betegség után elhalálozott. Végh Mihály lelkész búcsúztatta ápr. 4-én. Hátramaradottainak vigasztalódást kívánunk.

Csak Károly 22 éves művezető, technikus, fűszeripari hivünk, szüleinek egyetlen gyermeke, súlyos betegség után, váratlanul elhunyt. A gyászolók bánatában őszinte szívvel osztozunk.

özv. Molnár Pálné, a pestlőrinci templom hosszú éveken át volt harangozójának özvegye, 74 éves korában, márc. 31-én elhalt. Temetésén László Andor lelkész szolgált.

A budapesti gyülekezet halottas anyakönyvének tanúsága szerint, legutóbbi lapszámunk megjelenése óta elhaláloztak:

Molnár Zsigmondné, febr. 20-án, 80 éves; Majorosi Mihályné, márc. 3-án, 78 éves; Tarcsafalvi Lajos (Göd) márc. 15-én, 93 éves; Csegezy Tibor, márc. 16-án, 88 éves; Tamási Berta, márc. 16-án 88 éves, Iszlai Ferenc márc. 31-én 81 éves, Dr. Lőrinczy Aladárné sz. Simon Erzsébet, ápr. 9-én 68 éves, és Gálfalvi Sándor, ápr. 12-én, 65 éves korában.

„Boldog, akinek reménysege van az Úrban, az ő Istenében.” 146. Zsoltár, 5. v.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

1055 Budapest V., Nagy Ignác u. 4.

Táv. : H3-094.

A szerkesztő bizottság tagjai:

Bajor János és Bencze Márton

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámára.

Évi előfizetési díj 36,— forint

Külföldre évi 44,— forint.

INDEX: 25.842

77.2714/2-02 — Zrínyi Nyomda, Budapest
HU ISSN 0133—1272

Felelős vezető: Bolgár Imre vezérleg.